

KÉRDÉSEK.

52. kérdés. Eredet szerint ösz-szefügg-e a csáko-szarvú (jelentése: 'szétálló-szarvú') ökör, a csáko ökörnév, a csáko 'huszár-süveg' jelentésű szóval? Mi e szó eredete?

FELELETEK.

Felelet a 13. kérdésre. „Kupol“ ige. Pl. „Vigyázz! nagyon kupol a macska vagy kutya!“ — t. i. csenni, lopni akár valamit, vagy olyasmit titkon megcsinálni, amit nem szabad, tiltott.

„Jaj de felkupolták az ágyat!“
„Jaj de felkupolták a szobát!“
Olyan értelemben, hogy lopni akartak, titkon elvinni, elcsenni valamit. Tehát a lopást megelőző alattomos cselekedet.

Makó. *Balga Zsuzsó.*

Felelet a 14. kérdésre. Baracs-kán, Fejér megyében, még vagy 10—12 esztendővel ezelőtt, ahol eladó lány volt a háznál, a ház elé vagy mellé hosszú póznát vertek a földbe, annak a végébe egy csomó szalmát s egy csokor virágot kötöttek.

Szeged. *Inotay Ilona.*

Feleletek a 27. kérdésre.

„Szőlőhártya“ alatt értük a két sor szőlőtöke között bakhátra felhúzott talajt, illetve a tókesorok közeit. A hártyát néha, rossz szőlőtérmet idején, be is szokták vetni burgonyával, tengerivel. — Kukorica-, krumpli-, paszulyhártyákat nem ismernek és nem használják e kifejezést.

Szeged. Királyhalom.

Zsiga Mihály.

Szőlőhártya vagy *szőlőhártya* kifejezés alatt a szőlőbakhátak oldalát érti az itteni nép.

Kelebia. *Teleky András.*

Feleletek a 46. kérdésre. Tülök: általában barom. (tehén-, bika- és ökör-) szarv: „Azok a nagy-tülkös ökrök“.

Tülök-órá: akinek erős, nagy, fölfelé álló orra van.

Tülkönc: Mihálka könyve szerint fölfelé gönbülő szarvú bogár, talán épen az, amely Arany szerint neki megy a falnak...“ stb.

Tülköl a kanász a tülökből készült tülökkel, mikor korán reggel kihajtja a disznókat.

Szentleányfalván (Arad m.)

Dr. Varga Bálint.

Tülök a tulok szóból vedlett és a szarvasmarhák tülekedéséből származik. A tülök nemesak csürhe-csorda összetülkölésére szolgál, hanem külső munkákra, tanyákra járó, arató embereknek kaszafenőkö tartója, sótartó, ivószerszám; különösen folyóból vízmerítésre igen alkalmas. Dunántúl református templomok toronyőrei is használják, de a népet dudálásnak nevezi. — A héberek újévük ünneplésekor az itéletnapi kürtöt szólaltatják

meg, amely a tülöktől annyiban tér el, hogy kosszarvból van.

Gyoma, Kner Izidor.

Felelet a 47. kérdésre. Mirhó, folyót jelent s itt Gyomán, meg sok helyütt azon csatornát nevezik mirhónak, amely a községből levezti az árkok, gödrök eső- és egyebek vizét a folyóba, vagy más külterületre. A szántóföldek azon vadvizeit is mirhónak hívják, amelyek kanálisba folynak vagy belvizlevezető társulatok által szivattyúztatnak gyűjtőhelyekre. Gyoma. *Kner Izidor.*

Feleletek a 48. kérdésre. Dür-gés és dörgés: Ő ott tudja a dörgést = ő ott járatos, ismeri a helyzetet, el tud igazodni; némi gúny is rejlik a mondásban: olyanra mondják, aki némi haszonlesési szándékot árul el, aki már a nevezett helyen valami eredményt ért el (jót vagy rosszat). Hódmezővásárhely.

Dr. Varga Bálint.

Ösmeri a dürgést. Elferdített szó. A fajdkakas dürgög, ha párját szerelmeskedni hívogatja. Dörgés a helyes. Olyanra mondják, ki tájékozottsággal megkitűzött célja felé. Tudja mit miként kell megfogni: dülőre vinni.

Gyoma, Kner Izidor.

Feleletek a 49. kérdésre. Csihés: így magában sohasem hallottam, de többször (nagy megijedés után) e kifejezésben: „Majd csihéssé lettem“. Ez azt jelentette, hogy „majd nagy bajom lett az eset miatt“. Tréfásan is mondták.

Szentleányfalva (Arad m.).

Dr. Varga Bálint.

Csihésnek nevezték azokat az erdélyi oláhokat, kik háborúig juhnyájakkal lejártak az alföldi országos vásárookra, maguk fontaszótte gyapjú szürkankókban, amelyek félcsizmaszárig értek le, alakjuk csuhaszerű és ebből a szóból ferdült a csihé. Pásztor emberek azokon kívül minden bojtárt is csihésnek csúfolnak.

Csihés: a gazdasági cselédek alja. Szájukkal dolgozó naplopók. — Dunántúl a hajcsárokat nevezik csihéseknek, mert hogy másmilyen emberek ilyen utolsó munkána nem vállalkoznak. Pásztoemberek sűrűn használják ezt a szót.

Arany János: „Toldi“. Második ének, 12. versszak, 5—6. sor.

„Rossz vagyok parasztnak, rossz [vagyok vitéznek, Béresek között is től cudar csihésnek“.

Arany János jegyzete:

(„Csihés“: kin a többi kifog, belőle tréfát, csúfot üz s mindenkinél alábbvaló!)

Gyoma, Kner Izidor.

Felelet az 52. kérdésre. Az Ety-mológiai Szótár arra tamít bennünket, hogy a három *csáko* szó azonos. Arra a kérdésre, hogy mi a *csáko* szó végső eredete, azt válaszolja, hogy „eredete ismeretlen“, mert Szarvas származtatását (német *Zack*-ből), nagyon jó okkal, nem fogadja el.

Véleményem szerint a *csáko* szó magyar eredetű és a *csá* 'ballra' jelentésű hangutánzó, állatellenő szóból származott, -*kó* kicsinyítő képzővel megtoldva. E szó eredetéről szóló dolgozatomat később teszem közzé.

Tiszasas.

Nyíri Antal.